

WSTĘP

Właściwie funkcjonująca rodzina stanowi niezmiernie ważne środowisko wychowawcze, opiekuńcze, socjalizacyjne i kulturowe. Wypełnia ona istotne funkcje zarówno wobec młodego pokolenia (własnych dzieci), jak i wobec społeczeństwa. Realizując zadania wobec dzieci, kształtuje ich przyszłe losy edukacyjne, wychowawcze, społeczne, normatywne i zawodowe. W odniesieniu do społeczeństwa jest ona tą grupą ludzką, która podtrzymuje rozwój biologiczny, kształtuje kulturę, tradycje rodzinne, system wartości, normy społeczne.

Rodzina, niezależnie od jej typu i struktury, w ocenie społeczeństwa polskiego to wartość sama w sobie. W hierarchii uznawanych i przejawianych wartości rodzina – zarówno tradycyjna, jak i alternatywne związki nieformalne – zajmuje ważną pozycję. Mimo tak wysokiego usytuowania w systemie wartości rodzina w ostatnich dziesięcioleciach przeżywa coraz większe różne sytuacje kryzysowe. Te negatywne sytuacje dla właściwego funkcjonowania wspólnoty rodzinnej wynikają z jednej strony z mało korzystnych uwarunkowań makrospołecznych, z drugiej – z przyczyn tkwiących wewnątrz rodziny.

Pierwsze komponenty – zewnątrzrodzinne – umiejscowione w środowiskach lokalnych i ponadlokalnych powodujące wewnątrzrodzinny chaos funkcjonalny występują w postaci: przemian kulturowych i aksjologicznych w społeczeństwie, narastających konfliktów społecznych, wzrostu migracji zarobkowej ludności, mechanizmów wolnego rynku w gospodarce, osłabienia więzi emocjonalnych i społecznych w grupach makro- i mikrospołecznych, liberalnego stosunku do poszanowania prawa. Uwarunkowania zewnątrzrodzinne w sposób bezpośredni bądź pośredni przyczyniają się do powstawania sytuacji kryzysowych w wielu polskich rodzinach. Przejawiają się one w zaburzeniach emocjonalnych, społecznych, aksjo-normatywnych i strukturalnych.

Badania familiologów w zakresie funkcjonowania współczesnej rodziny, jej znaczenia wychowawczego i socjalizacyjnego, a także przyczyn dysfunkcjonalności rodziny są aktywnie podejmowane już od lat 80. XX wieku. Potrzeba wielostronnych analiz życia, struktury, przemian kulturowych, jakości funkcjonowania rodziny, zarówno tej tradycyjnej, jak i wzrastającej liczby alternatywnych związków rodzinnych, jest wciąż aktualna i konieczna ze względów diagnostycznych, w celu podejmowania działań profilaktycznych i wspierających politykę prorodzinną państwa.

Prezentowana publikacja została podzielona na dwie części. Część pierwszą zatytułowano „Społeczne zagrożenia współczesnej rodziny polskiej”. Otwiera ją artykuł S. Cudaka „Zagrożenia społeczne i emocjonalne współczesnej rodziny”, w którym autor ujmuje niekorzystne uwarunkowania makrospołeczne powodują-

ce kryzysowe sytuacje w środowisku rodzinnym. W treściach publikacji zwrócono uwagę na konflikty wewnątrzrodzinne, traumatyczną sytuację domową, osłabienie więzi emocjonalnej i społecznej, atomizację życia członków rodziny. Elementy te powodują dysfunkcjonalność rodziny, a także zaburzenie rozwoju emocjonalnego dzieci i młodzieży.

Interesujące treści zawiera tekst J. Bednarka i A. Andrzejewskiej. Obejmują one zagadnienia nowych zagrożeń cyfrowych, które mogą powodować dysfunkcjonalność rodziny i dzieci. Beata Ciupińska omawia w swym artykule zachowania problemowe dorastającej młodzieży. W treści opracowania zwraca uwagę na problemy aksjologiczne oraz konieczną profilaktykę społeczną dzieci i młodzieży. Na zagrożenia emocjonalne i społeczne w rodzinie z problemem alkoholowym wskazuje w swym artykule H. Cudak. Zagadnienia związane z zagrożeniami współczesnej rodziny w świetle nowego zjawiska społecznego sharentingu omawiają P. Forma i T. Sosnowski. Analizowane zjawisko wskazuje na niebezpieczeństwa związane z nowymi formami komunikacji społecznej. J. Bojanowicz i E. Sałata przedstawiają w swoim artykule rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji komunikacyjnych w rodzinie. Autorki omawiają ważny problem braku umiejętności właściwej komunikacji w środowisku rodzinnym. A. Przygoda i M. Pokonieczna dokonują szerokiej analizy Świętokrzyskiego Ośrodka Rehabilitacyjno-Adaptacyjnego w procesie pomocy osobom uzależnionym. Omawiają również dysfunkcjonalność rodzin jako przyczynę uzależnień. Na problem osamotnienia dziecka we własnej rodzinie, które powoduje trudności wychowawcze w szkole zwraca uwagę w swoim opracowaniu W. Ośkiewicz-Sucecka. J. Miko-Giedyk poddała analizie trudności życiowe rodzin nauczycieli. Analizę przeprowadza na podstawie pamiętników nauczycieli.

„Oddziaływania pedagogiczne w eliminowaniu trudności wychowawczych” to tytuł drugiej części tej publikacji. Zawiera ona siedem opracowań różnych autorów. Interesujące treści z zakresu resocjalizacji dzieci i młodzieży przedstawia w swym opracowaniu A. Mańka. Autor ujmuje holistyczne podejście profilaktyki wychowanków w instytucjach resocjalizacyjnych. Na istotne zagadnienia profilaktyki w rodzinie wskazuje R. Jusiak. Przedstawia on rolę i znaczenie pedagoga we wspieraniu rodziny oraz eliminowaniu kryzysowych sytuacji w środowisku rodzinnym. D. Ruszkiewicz omawia poglądy przyszłych pedagogów na funkcjonowanie alternatywnej i tradycyjnej rodziny. Treści opracowania A. Kamińskiego oscylują wokół zagadnień dotyczących bezpiecznego korzystania z nowoczesnych technologii podopiecznych placówek resocjalizacyjnych. Interesujące treści prezentuje A. Kamińska-Małek. W artykule przedstawiono główne założenia logoterapii, tj. koncepcji sensu życia stworzonej przez V.E. Frankla, w kontekście jej przydatności w pracy wychowawcy zajmującego się młodzieżą zagrożoną wykluczeniem. Istotny problem dotyczący profilaktyki dzieci i młodzieży ujmuje T. Kuta. Analizuje wychowanie przez sztukę w różnych kontekstach. Ostatni artykuł, autorstwa D. Nawrat,

---

podejmuje zagadnienia reintegracji społeczno-instrumentalnej z zakresu reaktywizacji zawodowej. Zagadnienia reintegracji zawodowej mają niewątpliwie wpływ na funkcjonowanie rodziny.

Publikacja stanowi próbę zwrócenia uwagi na współczesne zagrożenia w funkcjonowaniu rodziny, dzieci i młodzieży, które należy potraktować jako wyzwanie do podejmowania działań profilaktycznych i resocjalizacyjnych w celu eliminowania bądź ograniczenia dysfunkcyjności rodziny i patologicznych zachowań młodego pokolenia.

Wszystkim Autorom należą się podziękowania za twórczą refleksję pedagogiczną w opracowaniu poszczególnych artykułów. Niniejsza książka skierowana jest do rodziców, nauczycieli – praktyków, a także studentów pedagogiki opiekuńczej i resocjalizacyjnej.

Sławomir Cudak
Aleksander Mańka